

ZDRAVILNI GROZD

LOJZE ZUPANC

(Belokranjska pripovedka)

V smuškem gradu je živel nekoč star graščak, ki je imel tri sinove, a je bil močno bolan. Zdravniki iz devetih dežel so prišli k njemu, a nihče ga ni mogel ozdraviti. Bolnemu starčku so prerokovali skorajšnjo smrt.

Neke deževne noči pa je na grajska vrata potrkal popotnik. Bil je siromašen in gladen. Dolga, siva brada mu je segala do kolen. Nasitili so ga grajščakovi sinovi in mu potožili, kako hudo bolan da je njihov oča. Starček pa je dejal: »Usmiljenje sem našel v vaših srcih. Četudi ste sinovi bogatega imetnika, ste me ljubeznivo sprejeli in mi postregli. V zahtevalo vam bom povedal, kako lahko pomagate bolnemu očetu, da bo ozdravel. — Pojdite preko devetih voda in devetih gora. Prišli boste do lepega gradu. Za tem gradom je prekrasen vinograd; na njegovih trtah rastejo sami zdravilni grozdi. Utrgajte enega in prinesite ga očetu. Čim bo od tega zdravilnega grozda požgoltnil eno samo jagodo, bo ozdravel...«

Potem se je starček odpravil spat. Trije bratje pa so sklenili, da pojdejo iskat zdravilni grozd. Nenadoma se je spomnil najmlajši: »Pa kam bi šli? Na katero stran neba? Tega nam starček ni povedal.«

Zvarnil ga je najstarejši: »Kaj pa budališ? Lahko bomo še tudi to izvedeli od starčka. Zjutraj, ko se prebudi, ga povprašamo!«

Drugo jutro so trije bratje vstali še pred sončnim vzhodom. A starčka niso več našli na ležišču! Še pred njimi je vstal in izginil neznano kam. —

Zdaj so se morali trije bratje ločiti. Osedlali so tri urne konjičke, zajezdili vsak svojega in odpeketalí v tri smeri, iskat zdravilni grozd. Preden so odšli z doma, jim je njihov bolni oče dejal: »Sinovi moji, le pojdite, kamor ste se namenili. Komur se bo posrečilo, da bo našel zdravilni grozd, temu bom zapustil grad.«

Prvi brat je odjezdil proti vzhodu. Ves dan je jezdil, pod večer se je ustavil v velikem mestu. V neki krčmi je prisedel k razigrani družbi. Še sam je poklical pijače. Plačeval je za vino, da je kar teklo od mize. V vinjenosti se je sprl s samim mestnim županom. Spoprijela sta se in v pretepu ga je — ubil. Prijeli so ubijalca in ga gnali pred sodnike. Obsodili so ga na smrt. Poslali so po rablja, njega pa so vrgli v temno ječo. —

Drugi brat je odjezdil proti zapadu. Dva dni je jezdil, pod večer drugega dne se je ustavil v velikem mestu. V neki gostilni je prisedel k razigrani družbi. Brž se je spoprijateljil z možmi. Ko so se napili

vina, so vrgli kvarte. Med igro se je sprl z nekim goljufivim kvartačem. Spoprijela sta se in v pretepu ga je — ubil. Prijeli so ubijalca in ga gnali pred sodnike. Obsodili so ga na smrt. Poslali so po rablja, njega pa so vrgli v vlažno in mrzlo ječo. —

Najmlajši brat je jezdil proti jugu. Tri dni je jezdil, pod večer tretjega dne se je izgubil v veliki lozi. Že je hotel s konjem prenočiti kar sredi gozda, ko je opazil v dalji droben ognjen plamenček. Tja je pojezdil. Prijezdil je k staremu puščavniku, ki je sedel pred svojo votlino in si pekel krompir. In ker je bil puščavnik usmiljenega srca, mu je dovolil, da se je stisnil v njegovo votlinico. Še preje pa je pri- vezal konja k deblu starega hrasta, ki je rasel pred njo.

Najmlajši brat je puščavniku razodel, po kakšnem potu in namenu je zašel v ta gozd. Dejal je: »Pred tremi dnevi je bil pri nas star po- potnik, svetoval je meni in mojima bratoma, kako lahko pomagamo bolnemu očetu. »Prek devetih gorá in prek devetih vodá pojdite!« nam je svetoval. Ni nam pa povedal, v katero smer naj se obrnemo. In tako smo se morali ločiti. Jaz sem krenil proti jugu, moja dva brata pa v drugo smer. Bog vé, komu od nas se bo posrečilo najti zdravilni grozd...«

»Ti si na pravi poti,« je pokimal puščavnik. »Še prek treh gorá in prek treh vodá moraš iti pa boš tam. Ali pazi se in ubogaj, kar ti bom svetoval. — Preden boš vstopil v vinograd, preden boš utrgal zdravilni grozd, pojdi v grad. V njem spi zakleta grajska gospodična. Poljubi jo na čelo in z roke ji snemi diamantni prstan. Potlej pa brž izgini. Pot v grajski vinograd te bo pripeljala mimo treh ogromnih kadi. V vseh treh so nasuti novci iz suhega zlata. Iz vsake si smeš vzeti prgišče novcev. Nič več! Ko odtrgaš zdravilni grozd, brž od- dirjaj!« —

Drugo jutro je najmlajši brat zajezdil konjička, se puščavniku lepo zahvalil za lepe nasvete in odpeketal dalje proti jugu. —

Dva dni je blodil okrog. V jutru tretjega dne je prijezdil pred zakleti grad. Vstopil je v grajsko dvorano. Sredi dvorane je na srebrni postelji ležala prekrasna deklica. Ali nič življenja ni bilo v njej; njene roke so bile mrzle, njena usta, njena lica mrtvaškobleda. Naj- mlajši brat ji je snel z roke prekrasen prstan in si ga nataknil na mezinec leve roke. Potlej jo je še poljubil na čelo. In preden se je grajska gospodična prebudila iz zakletega sna, je že izginil...

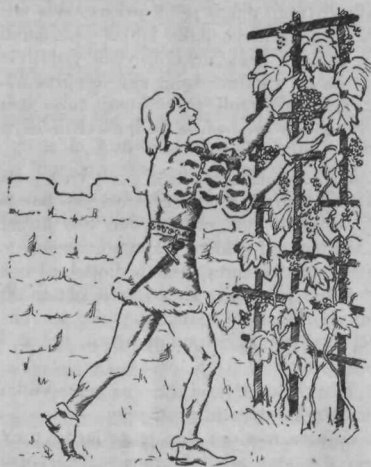
Ko je dospel do treh kadi, natrpanih z zlatimi novci, je zajel iz vsake prgišče zlatih cvenkov. Požuril se je v grajski vinograd, utrgal zdravilni grozd in oddirjal proti domu.

Vračal se je po drugi poti. Čez tri dni je prijezdil v lepo mesto. Vsi meščani so vreli na kup. Ko jih je povprašal, kam hite, so mu povedali, da gredo gledat, kako bo rabelj obešal ubijalca. Šel je za

njimi. Dospel je do vislic. Pod njimi je stal mrtvaškobled človek. V njem je najmlajši brat brž spoznal svojega starejšega brata. Hudo mu je bilo žal zanj, pa je povprašal sodnike, če ga nikakor ne more rešiti. »Da«, so rekli. »Ali tisti, ki bi ga hotel rešiti, bi moral plačati zanj prgišče zlatnikov.«

»Tukaj jih imate!« je zaklical najmlajši brat in vrgel pred začudene sodnike prgišče zlatih novcev. Potem je vzel presrečnega brata v sedlo in z njim vred odjezdil proti domu.

Dolgo sta jezdila. Čez tri dni sta prijezdila v veliko mesto. Vsi meščani so vreli na kup. Vprašala sta jih, kam hite, pa so jima povedali, da gredo gledat, kako bo rabelj odsekal ubijalcu glavo. Šla sta za njimi. Dospela sta do obsežnega trga. Sredi trga je bil postavljen lesen oder, na odru pa je poleg tnele klečal mrtvaškobled človek. V njem sta spoznala svojega najstarejšega brata. Hudo jima je bilo žal zanj. Pa je povprašal najmlajši brat sodnike, če ga nikakor ne more rešiti. »Tisto že,« so mu odgovorili. »Ali tisti, ki bi ga hotel rešiti, bi ga moral odkupiti s prgiščem zlatnikov.«

»Nate jih!« je zaklical najmlajši brat in vrgel pred začudene sodnike prgišče zlatih novcev. Potem je vzel presrečnega brata v sedlo. In vsi trije bratje so odjezdili proti smuškem gradu.

Na dolgi poti so si pripovedovali svoje doživljaje. Povedal je najstarejši svoje, povedal je drugi svoje, povedal je svoje tudi najmlajši, in še je segel v žep in izvlekel iz njega zdravilni grozd za bolnega očeta ter ga pokazal bratoma.

V najstarejšem bratu pa se je vzbudila črna zavist. Pričel je potihoma nagovarjati tudi drugega brata, da bi se rešila najmlajšega in mu odvzela zdravilni grozd ter prgišče zlatnikov, ki so mu še ostali. — In res, ko so jezdili mimo globokega prepada, sta hudobna brata pograbila najmlajšega, mu odvzela zdravilni grozd ter zlate novce in ga pahnili v prepad.

Zdaj je imel zdravilni grozd najstarejši brat, zlatnike pa drugi brat. Ali še teh se je polakomnil najstarejši. Ko sta jezdila preko deroče Kolpe, mu je odvzel zlatnike, brata pa pahnil s sedla v globoko reko, kjer je utonil. —

Sam je prijezdil najstarejši brat domov. Očetu je dal zdravilni grozd ter mu lagal, s kolikim trdom si ga je bil pridobil. Bolni graščak je pogoltnil samo eno jagodo; in ozdravel je.

Potlej je stari graščak sleherni dan spraševal najstarejšega sina, kje neki sta njegova mlajša brata. Ali ta je samo trdil, da za njiju pač ne vé. — Dolgo je čakal stari graščak izgubljenih dveh sinov. Ker pa jih le ni bilo, je od žalosti — umrl. Grad pa je zapustil najstarejšemu sinu.

Najmlajši brat pa se v prepadu ni ubil! Pal je na visok kup suhega listja, ki so ga v jeseni nasule na prepadovo dno velike, stare bukve. Obležal je na kupu suhega listja. Pričel je kričati na pomoč. Slišali so ga pastirji, stekli v vas po dolgo vrv in ga izvlekli iz prepada.

Peš se je napotil najmlajši brat proti očetovemu gradu. Dolgo je potoval. Ali preden je došel do samega gradu, je že izvedel, da mu je pred dnevi umrl oče. Jokal je in žaloval za dobrim očetom, v grad, kjer je prebival najstarejši brat, pa se ni upal. Bal se je njegovih hudobnih oči. — — —

Tisti čas pa se je po deželi razvedelo, da grajska gospodična išče svojega rešitelja. Za to novico je zvedel tudi najstarejši brat. Pojezdil je k njej. In ker mu je bilo iz pripovedovanja najmlajšega brata vse znano, je ni bilo težko prepričati, da je on njen rešitelj.

Že se je pripravljala velika gostija, ko je prišepal do gradu najmlajši brat. Bil je raztrgan, bosonog in lačen. Posrečilo se mu je, da je prišel do same grajske gospodične. Povedal ji je, da je le on njen pravi rešitelj.

»Ali imaš kakšno pričo, da je to res?« ga je povprašala.

»Imam!« je potrdil in ji pokazal prekrasen prstan, ki ga je nosil na levem mezinu.

Pristopili so grajski hlapci in napodili lažnega rešitelja, najstarejšega brata. Pobegnil je v smuški grad, kjer je kmalu umrl v pozabi in zaničevan od vseh. Po njegovi smrti ni bilo nikogar, ki bi se hotel vseliti v ta grad. Razpadel je. Še danes so na Smuku vidne razvaline smuškega gradu.

Najmlajši brat pa se je poročil z lepo grajsko gospodično. Zelo sta bila srečna. —